

OPERE COMPLETE

POEZII. NUVELE. ROMAN. TEATRU. CUGETĂRI
SCRIERI: LITERARE, ECONOMICE, POLITICE ȘI FILOZOFICE
SCRISORI. CRITICA RAȚIUNII PURE DE KANT

CU O PREFAȚĂ ȘI UN STUDIU INTRODUCȚIV DE
A. C. CUZA

Mihai Eminescu

162 DE ANI DE LA NAȘTERE
OPERA OMNIA

TIPO MOLDOVA

MIHAIL EMINESCU

OPERE COMPLETE

COLECȚIA OPERA OMNIA

TIPO MOLDOVA

Coperta: *Cristian Almășanu*

Coordonator Colecție: Gh. Buzatu,
Membru al Academiei Oamenilor de Știință din România

Consultant editura:

Lector univ. dr. Bogdan Ștefanachi

COLECȚIA OPERA OMNIA

Proiect editorial: Roxana Alexandra Costinescu

Redactor: *Aurel Ștefanachi*

© Tipo Moldova

Editura Tipo Moldova este acreditată de Consiliul Național al
Cercetării Științifice din Învățământul Superior (C.N.C.S.I.S.) 99/2010

Ediție anastatică

Iași, 2012

Printed in Romania

Tipo Moldova,

E-mail: office@tipomoldova.ro

www.tipomoldova.ro

MIHAIL EMINESCU

OPERE COMPLETE

POEZII.—NUVELE.—ROMAN.—TEATRU.—CUGETĂRI.
SCRIERI: LITERARE, ECONOMICE, POLITICE ȘI FILOZOFICE.
SCRISORI.—CRITICA RAȚIUNEI PURE DE KANT

CU

O PREFAȚA

ȘI

UN STUDIU INTRODUCȚIV

DE

A. C. CUZA

COLECȚIA OPERA OMNIA

I A Ș I

..... EDITAT DE
LIBRARIA ROMÂNEASCĂ
: : Ioan V. Ionescu și N. Georgescu : :

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE
: : N. V. ȘTEFĂNIU & Co. : :
STRADA ȘTEFAN CEL MARE No. 38.

1914.

M. EMINESCU LA 20 DE ANI

PREFAȚA

Ființi—în adevăratul înțeles al cuvântului—ființi colective, cum li s'a zis, este drept, dar nu mai puțin organisme, avînd un trup și un suflet, cu viața lor proprie: iată ce sînt popoarele, națiile.

Alcătuite din indivizi de un sînge determinat—rezultînd din încrucișeri primitive, o știm, însă omogeneizat prin acelaș amestec, în izolare de vecuri—națiile sînt înzestrate cu anumite însușiri, alcătuiind o putere naturală, care este naționalitatea, și care le face să nu se confunde.

Sîntem: oameni, cu toții.

Dar cîtă deosebire: între omul român și omul bulgar; între omul englez și omul italian; între omul rus și omul spaniol; între omul arab și omul chinez.

Oameni—dar fiecare e altul: o notă deosebită în simfonia umanității. Fiecare a creat ceva pentru cultura umană—sau tînde să creeze de-acum înainte. Ca pomul, care crește ca să producă la timp—dacă e pom.

Au podoabele, cîntecele, jocurile, poeziile lor populare: românii, germanii, ungurii, rușii, spaniolii, polonii, francezii. Se aseamănă oare?

O vede oricine, că nu. Dar de ce?

Răspunsul e unul: sînt nații, rase, individualități diferite—fiecare cu sîngele ei—așadar, cu un caracter, cu un suflet deosebit, care se impune tuturor manifestărilor lui, imprimîndu-li pecetea originalității.

Și pe lîngă producțiile populare, colective, anonime, se adaugă operele geniilor: opere care însă răsfrîng și ele caracterul nației lor; genii, de care e legată deapururi faima popoarelor.

Gîndiți-vă, de pildă, la poporul e-

lin, din vechime: socotiți ce a însemnat, pentru civilizația umanității, cît îi datorim acesteia, cu adevărat, superioare rase de oameni.

Fără îndoială că ei. Inșă: cui?

Nu masselor, desigur, direct, ci unor personalități geniale.

Ce știm despre mulțimea cea mare a Grecilor clasici? Știm. Dar abia am fi aflat că au trecut pe pămînt—dacă, din mijlocul lor, nu ar fi răsărit, individualități creatoare, în poezie, în artă, în filosofie, în știință, ale căror creații păstrează amintirea, dovada, genialității acestui popor.

În Omer, în Herodot, în Platon, în Aristoteles, în Phidias, în Xenophon, în Eschil, în Sophocles, în Pindar, în Demosthenes, în Aristophanes, în Parmenid, în Plotin—trăiește poporul grecesc: nu în mulțimele neștiute ale contemporanilor lor.

Mulțimele dar—deși, în ultima analiză sînt totul nu sînt nimic.

De n'ar fi geniile pe care ele, e drept, le produc cine ar putea să-și amintească de dînsele? Prin ce?

Oare ce știm despre Fenicienii, semiti; despre frații lor, Cartaginezi?

Au trăit. Au cutrierat mările: după câștig.

Dar precum nu lasă corabia urme pe valuri decît doar spuma ce trece—nu au lăsat ei: nici o urmă.

De ce?

Pentru că nu s'a rîdicat nici un geniu din rîndurile lor, ca să întrupeze caracterele acestor popoare, în opere neperitoare.

Dar: pentru ce nu?

Desigur: din cauza sîngelui inferior al acelor masse, sterile.

Și atunci, o îndoită concluzie, de

mare importanță, ni se impune aici:

Mulțimele trebuie să aibă cultul geniilor lor—geniile, cultul mulțimelor.

Geniile trebuie să aibă cultul mulțimelor: căci dacă nu ar fi ele—nu ar fi ei.

Mulțimele trebuie să aibă cultul geniilor lor: căci dacă nu ar fi ei—nu ar fi ele.

Deaceia tocmai și vedem că toate popoarele au slăvit, oricând, pe oamenii lor mari. Și că toți oamenii mari au fost pururea reprezentanții cei mai caracteristici și mai convinși ai singelui, ai rasei, ai nației căreia au aparținut.

Geniile sînt culmile, pe care le a-linge naționalitatea: ei sînt adevărații educatori ai popoarelor.

Căci orice culme ni spune: mai sus!

Dar pentru aceasta, se cere ceva: să cunoaștem culmile noastre.

Cunoașterea pe cît mai adîncă, dar și pe cît mai întinsă, așadar, răspîndirea, popularizarea operelor de mare valoare, artistică, științifică, literară, e condiția de căpetenie a folosului lor educativ și a existenței lor chiar:

Ele există—dacă sînt înțelese.

Inchipuiți-vă numai ce poate să însemneze Madona Sixtina—la Negrii din Congo! Sau: Simfonia a nouă—cîntată unui trib de sălbateci!

Și dela aceștia, până la specialistul, pictor sau muzicant, european—cite deosebiri de pricepere: ce bogăție de simțiri la unii, ce sărăcie la alții, dela același izvor.

Orice operă e dar o taină, pe care trebuie să o deslegi: care nu are ființă decît în raport cu simțirea și cu priceperea ta.

Mai la urmă, să admitem: simte oricine frumusețile unei creații artistice, cu adevărat geniale.

Simte, adeseori: ca orbul lumina.

În cele mai multe cazuri, îi substituie: înțelesului ei, înțelegerea sa.

Și aici intervine—cu însemnătatea ei covârșitoare, cînd își cunoaște menirea ea singură—critica.

Critica! Dar care îi este menirea?

Să „critice“—vezi: să rostească

verdicte, să pronunțe sentințe, să arate că un lucru îi place, și celalt, nu!

Desigur. E dreptul ei, mai la urmă. Dar oare: numai atît?

Poate și criticul, înzestrat—dacă este—cu o simțire, presupunem, mai fină, să comunice altora, să caute a li impune: impresia sa.

Ea are însă, totuși, o valoare pur subiectivă.

Și nu trebuie să uităm, că tocmai criticii sînt expuși să se înșele poate mai lesne decît ceilalți muritori, din cauză că instinctul lor e adeseori înădușit de prea multă învățătură: stăpîniți de concepțiile lor teoretice—și de tendințele timpului.

Pecînd orice adevărată operă este eternă.

Fiecare „operă nouă“, reprezintă însă o altă formulă estetică, și e dar izvor de noi teorii.

Estetica, prin urmare—oricît s'ar părea de paradoxal—o creează artiștii și poeții, nu criticii.

Aceștia? Gîndiți-vă numai la criticii—cîți au trebuit să mai fie—ai lui Omer, ai lui Shakespeare, ai lui Goethe, ai cîrora cam nici creatori, genia i.

Unde mai sînt? Ce am învățat dela dînsii?

Au fost, au trecut, au răposat întru Domnul. Fie-ți țărîna ușoară! Dar: Iliada trăiește, Hamlet e viu, Faust rămîne, nemuritor.

Nu dar pe sentințele ei subiective, fie chiar savante, după socotelile timpului, se razimă valoarea—din cauza aceasta—așa de contestată, a criticeii; ci pe cercetările ei obiective.

Aici: știința, înlocuiește capriciul.

Sînt legi, care stăpînesc întruparea simțirii artistice—căci zemislirea ei e în afară de dînsule—legi anevoioase, subtile. Pe acestea, criticul trebuie să le cunoască—sau să le și meditat, mai bine zicînd—și să le formuleze el însuși.

Sînt legături între operă și mediul, în care se naște. Pe acestea, criticul are datoria să le studieze, nu să și le potrivească, în mod arbitrar, pentru trebuințele tezei, pe care voește să o

sustină, denaturînd înţelesul operei pe care o critică.

Sînt întîmplări personale, care însă nu au valoare decît numai în raport cu simţirea, cu genialitatea unor individualităţi, cu totul excepţionale: pe care dar nu le putem măsura cu măsura comună. Pe acestea, criticul trebuie să le expună cum sînt—în legătura lor psihologică—căutînd să precizeze valoarea lor relativă, şi aici: nu din arbitrară aprecieri, ci din fapte.

E în sfîrşit—mai ales—cultura artistului, determinată de geniul său, determinînd manifestările lui. Pe aceasta, criticul e dator să şi-o însuşească: să se ridice la înălţimele ei.

Şi vă daţi seama ce însemnează.

Iată dar cunoştinţe pozitive—fără de care o înţelegere deplină a operei nu se poate concepe—indispensabile: pe care critica e chemată să şi le agonisească, ea mai întăi, ca să le comunice marei mulţimi.

Aceasta îi este menirea, şi partea ei contributivă—la opera obşteştii culturii omenestii. A criticei: vastă, neasămănat de utilă, neperitoare—întru cît e legată de eternele creaţii ale genilor, asupra cărora aruncă lumină—dar şi de o anevoinţă extremă.

Şi faţă de această lucrare, de ştiinţă, a criticei: ce-mi este impresia criticului, ce-mi sînt, mai cu deosebire, ideile lui?

Conceptiile tale, preferinţele tale, tendinţele tale—ei, da—, „ideile“ tale: ce-mi pasă de dînsele?

Dacă ai: creează şi tu!

Dar nu te vîrî în creaţia altuia, falsificîndu-i cuprinsul, făcîndu-l să servească intereselor tale, ori care ar fi: parazit!

Acea ce mă interesează pe mine, este opera artistului, în ea însăşi—cu toate legăturile ei—ca să o pot înţelege.

A stabili aceste legături—cu precizia cercetărei exacte a unui fenomen natural—iată misiunea importantă, superior de folositoare, a criticei pozitive.

Iaşi, în ziua Înălţării Domnului, 1914.

Şi faţă de dînsa—cu impresiile, cu pornirile, cu scopurile ei subiective—stă critica parazită.

Căci şi ea—ca oricare parazit—caută să trăiască în paguba altora: a producătorilor geniale aici.

Impotriva acesteia, critica pozitivă are dar o înaltă chemare. Căci fără contribuţiile ei obiective, operele cele mai însemnate, ar rămînea, rămîn neştiute: taine închise cu şapte peceti.

*
* *

Din aceste consideraţii de popularizare, aşadar, şi de înţelegere—a izvorît şi lucrarea prezentă.

Intenţia noastră a fost să punem la îndămîna romînilor de pretutîndeni, în interesul culturii naţionale, o ediţie, cuprinzînd într'un singur volum, cu preţ estin, toate scrierile—fireşte, cele mai însemnate, în toate direcţiile, dacă nu chiar toate în înţelesul absolut al cuvîntului—comorile simţirii şi gîndului său, ale genialului nostru, nu numai poet, ci şi cugetător, în atîtea domenii: Mihail Eminescu.

E cea dintăi întreprindere, credem, de felul acesta la noi, şi pentru care editorii d-ţii I. V. Ionescu şi N. Georgescu, şi-au impus însemnate sacrificii.

Ediţia de faţă e dar, mai întăi, aceea ce voeşte să fie: o ediţie populară.

Dar ea încearcă a fi şi: o ediţie critică.

Ca să răspundă acestei cerinţi, era nevoie să fie însoţită de un studiu introductiv, căutînd a contribui cu ceva la înţelegerea lui **Eminescu**.

Imprejurări, independente de noi, ne-au împiedecat să terminăm această parte integrantă a ediţiei noastre, la timp: atunci, cînd nerabdarea, legitimă, a abonaţilor nu mai îngădue să-i amînăm apariţia.

Rămîne dar—şi cerem scuze cetitorilor noştri—ca studiul introductiv, să apară ceva mai tîrziu: pe cît mai curînd.

A. C. CUZA.